

WAAR BLIJFT DIE WELVERDIENDE RUST?

OMMA 24/7

Dat ze niet jaloers hoefde te zijn, kreeg mijn moeder eens van andere grootouders te horen na een verzuchting over de aanzienlijke afstanden die haar van haar kleinkinderen scheiden. Elke dag aan de schoolpoort: het blijkt al eens een vergiftigd geschenk. Ze zijn moe, geven opa's en oma's te kennen. Zo groot dat grootouderhart, zo klein soms de marge.

Griet Plets, Illustraties Seppe Van den Berghe

Het was een winterse woensdagnamiddag in het park. Ze zat op een bank, keek naar haar joelende kleinzonen – drie waren het er – en plots zuchtte ze. Dat ze zo moe was, zo verschrikkelijk moe. Dat ze het met veel plezier deed, kwam daar in één adem achteraan. En dat haar dochter anders geen carrière kon maken. Maar het was de zucht die bleef hangen. En in al z'n stilte zoveel zei.

65 procent van alle Vlaamse kinderen tussen 2,5 en 12 wordt op woensdagnamiddag door opa en oma opgevangen. Dat blijkt uit onderzoek van de Universiteit van Hasselt. Voor naschoolse

opvang wordt in 47 procent van de gevallen op hen een beroep gedaan, en ook vóór schooltijd wordt 37 procent van de kinderen minstens één keer per week door de grootouders opgevangen.

Enigszins anders ligt dat voor de opvang van baby's en peuters: in 16 procent van de gevallen kijken ouders daarvoor in de eerste plaats naar opa en oma. Maar voor occasionele opvang – 's avonds, in het weekend – is dat al 45 procent. En is zo'n kleintje ziek, dan wordt het acht op de tien keer door de grootouders opgevangen.

Denk oma en opa weg, en veel ouders weten niet wat gedaan. »

WAAR BLIJFT DIE WELVERDIENDE RUST?

Op slaapdieet

‘Jefke slaapt. Gelieve niet te bellen’, leert een post-it aan de voordeur, maar nog voor ik die gelezen heb, doet Joris (63) al open. In een box in de living ligt een baby van 4 maanden: ziek, en dus voor enkele dagen bij opa en oma in bewaring gegeven.

‘We zijn op slaapdieet’, zegt Bernadette (61), als ze af en toe haar woorden moet zoeken omdat ze zo vermoed is. Tegen middernacht naar boven en om halfzes er alweer uit: ze waren vergeten hoe het voelt. ‘Toen ik maandag met Jefke naar de dokter ging, zat daar een koppel zestigers, de man bleek en verkouden. “Tja”, zei hij, “als ze ziek zijn, wie krijgt ze dan? Opa en oma. Dán weten ze ons te vinden.” Maar ik voel me net nuttig nu. Jefke zag er afgelopen weekend zo ellendig uit, ik was blij dat ik kon zeggen: laat hem nog wat langer hier.’

Twee dochters heeft het koppel, vier kleinkinderen intussen, van 4 maanden tot 4 jaar. Het ene gezin woont in Gent, op drie kwartier rijden, het andere in Roeselare. Jerom (4) en Jeanne (3) gaan vlak bij opa en oma naar school. Joris: ‘Op maandag en vrijdag komen ze hier ’s middags eten, Jeanneke doet een middagdutje, Jerom gaat terug naar z’n klas. Dat zijn de vaste afspraken. Af en toe blijven ze ook na school. Als onze dochter langer moet werken, stoppen we hen in bad.’

In het begin dacht Bernadette nog: die school is zo dichtbij, waarom zouden ze niet elke middag komen? ‘Maar onze dochter Lien zei meteen: “dan zijn jullie altijd gebonden, gaan we niet doen”. We kunnen daar met onze kinderen erg makkelijk over praten. Ik vind het wel jammer dat we voor Klaar, door de afstand, niet hetzelfde kunnen doen. Als ik met pensioen ben, ga ik één dag per week naar Gent, heb ik altijd gedacht. Maar ik ben met pensioen en het komt er niet van. Te veel andere dingen te doen.’

Ze somt het even op: kunstacademie, een opleiding fotografie, vrijwilligerswerk, wandelen. Joris: vrijwilligerswerk, een academische opdracht en ‘knutselprojecten’ in huis en tuin. Het is het verhaal van zoveel grootouders tegenwoordig: gezond, (kapitaal) krachtig en eindelijk tijd om te doen wat al zo lang heeft moeten wachten. Het is een – herwonnen – vrijheid waarvan steeds meer

vijftigers en zestigers proeven. En ze smaakt te zoet om ze nog zomaar uit handen te geven, vindt ook Bernadette. ‘Het is erg fijn dat ik als moeder mijn dochters kan steunen, maar elke dag thuis bij de kleinkinderen: ik werd zot.’

Joris: ‘Ik heb nog de tijd gekend dat kinderen haast alleen door hun grootouders werden opgevoed, dat was erg normaal. En het is de grote maatschappelijke omslag die zich nu voltrekt: grootouders willen zich van die opdracht losweken. Ze willen niet langer systematisch de zorg voor kleinkinderen.’

Alleen, wat doe je als je kinderen dat wél van je verwachten? Ook mijn eigen moeder zegt het wel eens: toch jammer dat haar (klein)kinderen zo ver wonen. Opa en oma in Roeselare, twee gezinnen in Leuven, één in Gent; acht kleinkinderen, niet één op minder dan 60 kilometer. Helemaal vanuit

‘Het is erg fijn dat ik als moeder mijn dochters kan steunen, maar elke dag thuis bij de kleinkinderen: ik werd zot’

Roeselare gekomen, vroegen de andere opa’s en oma’s, toen ze een paar jaar geleden voor een grootouderdag met de trein naar Leuven trok. Maar na wat praten kwamen de verhalen: dat een beetje afstand nog zo slecht niet was. Een koppel zeventigers stond elke dag aan de schoolpoort en vertelde hoe zwaar dat was: elke dag paraat, steeds weer datzelfde stramien. Bovendien mocht het ene kleinkind met hen mee, maar moest een ander, op dezelfde school nochtans, van papa en mama in de opvang blijven: ‘Vreselijk: het ene kind mee, het andere niet.’

‘Ik wil graag dat vrijdag mijn dag blijft,’ had een oma haar dochter gezegd, ‘dan pas ik niet op.’ Maar die dochter zag dat anders. Kwaad

werd ze toen ze op een vrijdag toch aanklopte en haar moeder zei: sorry, vandaag niet. ‘Als ik daar de grens niet trek, houd ik niets meer voor mezelf’, vond de vrouw.

P-oma’s

Heleen Crul, een Nederlandse journaliste en zelf oma van zeven, trekt al jaren ten strijde tegen de evidentie waarmee een vast opvangstramien door (sommige) kinderen aan hun ouders wordt opgedrongen. ‘Ik ken geen grootouders die niet intens vertederd zijn over hun kleinkinderen’, schreef Crul vorig jaar in een opinie voor het *NRC Handelsblad*. ‘Maar ik ken wel een groeiend aantal grootouders die het als een probleem ervaren om vast of drie keer in de week het waarnemende ouderschap op zich te moeten nemen. De vanzelfsprekendheid waarmee hun kinderen dat hebben gevraagd, maakte weigering moeilijk.’ Of, zoals iemand zei: ‘Opa en oma zijn altijd open.’

Er zijn grootouders voor wie de vaste zorg voor kleinkinderen een nieuwe levensvervulling is, benadrukt Crul. Maar het merendeel wil zo’n vaste aanstelling niet. In het boek *Tussen de generaties*. *De nieuwe grootouders* beschrijft ze hoe ze het grootouderschap zelf gaandeweg heeft ingevuld. ‘Ooit, vanaf het midden van de jaren 60, was het protest van de babyboomers verantwoordelijk voor een gapende generatiekloof en een daverend generatieconflict: alles moest anders. Dat levensmotto geldt nu ook voor het derde bedrijf van hun leven. Ze laten de voorgeprogrammeerde paden die hun eigen (groot)ouders bewandelden, voor wat zij zijn en banen zich een nieuwe, zelfgekozen route. Daar horen de Beatles bij, en Bach. Sportschoenen en jeans. (...) Volle agenda’s, beheerst door een tweede studie, een nieuwe tijdroevende hobby, trainen voor de halve marathon of de tenniscompetitie. (...) Door het individualiseringsproces is de standaardlevensloop een keuzelevensloop geworden. Daarom mag het grootouderschap nog wel even wachten. Die mening waren mijn man en ik ook toegedaan. Maar je kind beschikt’

Crul en haar man fungeren voor hun

kinderen als een ‘achterwacht’, een vangnet als er iets onverwachts gebeurt en de kinderen geen beroep kunnen doen op de andere opvangopties. ‘Maar veel grootouders gaan ervan uit dat hun kinderen het zonder hen niet geregeld krijgen.’ In Nederland konden opa’s en oma’s zich zelfs door hun kinderen laten betalen als ze aan systematische opvang deden. Dat systeem is intussen afgeschaft, omdat het de overheid te veel kostte en er te veel misbruik was. Bovendien: hoe blijft iets een cadeau, zoals Crul het grootouderschap noemt, als je ervoor betaald wordt? Maar aan de basis lag wel diezelfde redenering: zonder hulp van opa en oma krijgen jonge ouders het niet gedaan.

Het noopte Roos Maes (62) vorig jaar tot een artikel onder de titel ‘Van ploetermoeder tot ploeteroma’. ‘Sinds vier jaar behoor ik tot de groep van P-oma’s. (...) Deze groep van jonge,

dynamische, verantwoordelijke en competente vrouwen wordt steeds meer ingeschakeld voor de opvang van de kinderen van de ploetermoeders. En binnen de kortste keren worden ze zelf ploeteroma.’

Geen dilemma delicateser dan dit, geeft ook zij toe: je wilt je kinderen helpen, en dan zou je als grootouder toch je voorwaarden hebben? Maar het is een vraag die moet gesteld: is opvang door oma (en opa) wel echt nodig? ‘Ligt daar niet opnieuw die valkuil van de ingebakken zorgreflex van vrouwen? En kunnen wij, jonge oma’s, wel ons zorgen loslaten, nu onze kinderen zelf vaders en moeders geworden zijn? Is het nu niet aan hen om de strijd te voeren voor meer flexibele werktijden, meer en beter georganiseerde kinderopvang, uitbouwen van netwerken in de buurt, wederzijds hulpbetoon...’

‘Ik wil graag dat vrijdag mijn dag blijft,’ had een oma haar dochter gezegd, ‘dan pas ik niet op.’ Maar die dochter zag dat anders

Elk zijn leven

Ik ontmoet Roos en haar man Thei (65) op een dinsdagochtend in hun huis; ook een koppel vrienden, Annelies (62) en Martijn (64), is voor de koffie aangeschoven. Twee grootouderparen rond de tafel: Roos en Thei moeder en vader van twee zonen, oma en opa van vier kleinkinderen; Annelies en Martijn (groot)ouders van vier kinderen en haast evenveel kleinkinderen – een vierde is op komst. Zouden ze zich ploeteroma’s en –opa’s noemen? Ze weifelen. Nee, zegt Thei uiteindelijk, omdat hij duidelijke keuzes heeft gemaakt.

‘Ik zou me misschien zo voelen, mocht ik altijd op alle vragen ingaan. Maar ik wil

me als man van 65 niet alleen aan mijn kleinkinderen wijden. Dat is me, en het is niet zo cru bedoeld als het klinkt, te mager, te weinig levensvervullend. Ik ben vaak verrukt als ik mijn kleinkinderen bezig zie, maar het grootouderschap is niet de ultieme invulling van dat pensioen. Soms denk ik van grootouders voor wie het dat wél is: misschien hebben ze niets anders.’

Roos ziet het vooral rond haar. Hoe oma’s zich schikken naar de agenda van hun (klein)kinderen. Hoe ze zich alleen voor iets engageren als het binnen de schooluren kan, want daarna worden ze aan de poort verwacht. Hoe ze ’s avonds geen activiteiten meer plannen omdat ze moe te zijn. Hoe sommigen twee tot drie keer per week het halve land doorkruisen om op te passen.

Zelf reden Roos en Thei de eerste jaren tweewekelijks op woensdag van Leuven naar Turnhout, om daar voor hun kleinkind(eren) te zorgen. Intussen gaan beide kleindochters naar school en is die vaste afspraak weggefallen: ze zoeken nog naar hoe (en hoe vaak) ze elkaar nu zullen zien. Met hun andere zoon, vader van een meisje en een jongen, is het contact sowieso meer ad hoc, omdat die in de buurt woont. Maar twee afspraken hebben Roos en Thei van bij het begin met hun zonen en schoondochters gemaakt: ze passen samen op, oma én opa. En alles is bespreekbaar: hun zonen mogen alles vragen, zij mogen altijd zeggen of ’t hen past of niet.

En dat doen ze ook, nee zeggen. ‘We doen graag aan cultuur; zijn als vrijwilliger actief, we sporten, Thei tuiniert, ik volg een studie Hebreeuws. Wij hebben ons leven, en we vinden het belangrijk dat onze zonen dat van hen uitbouwen, dat ze zich lokaal verankeren, dat ze op burens, vrienden, andere ouders een beroep durven te doen. Bovendien zie en hoor ik nog zo vaak hoe het praktische per definitie op de oma’s terecht komt. Eten geven, pampers verversen: doet oma wel – opa is er om te spelen.’

Martijn vraagt zich vooral af hoezeer de vermoedheid zal spelen naarmate er kinderen bijkomen. Bij het eerste kleinkind kwam die vraag niet bij hem op, nu denkt hij al eens: zullen we voor iedereen datzelfde kunnen opbrengen als we voor het eerste kind hebben ➤

gedaan? ‘Lena, de oudste, liet ik nog zelf pannenkoekjes maken’, vertelt Annelies, ‘hoezeer de keuken nadien ook een slagveld was. Bij haar broer denk ik al: laat maar. En toen Loes, onze dochter, een tijdje terug haar zwangerschap aankondigde, kwam meteen ook de vraag: “Moeke, welke dag wil jij oppassen?” Hm, wat zeg ik nu?, ging het heel even door mijn hoofd, want voor de kinderen van onze oudste hebben we het altijd maar tweewekelijks gedaan. Maar ik dacht meteen: nee, prima, heerlijk dat we dit kunnen – mogen – doen.’

(Niet langer) speciaal

Een geschenk, noemen ze het net als Heleen Crul: je eigen kinderen vader en moeder zien worden. Het doet je anders naar hen kijken, verandert – versterkt – vaak de band. En wat je met je kleinkinderen opbouwt: nergens mee te vergelijken. ‘Het grootouderschap maakt een ander mens van je, net zoals het ouderschap dat deed’, schrijft Crul in *Tussen de generaties*. ‘Met één verschil: het grootouderschap vergt aanzienlijk minder inspanningen. Het is (...) een genereuze beloning van het ouderschap.’ Annelies herinnert zich hoe hun oudste zoon indertijd voor het eerst bij opa en oma, haar ouders, ging logeren. “Zeg, die kwam ’s nachts bij ons liggen met zijn koude voeten”, zei mijn vader. (*lacht*) En de jongen werd terug naar zijn bedje gestuurd, want bij opa en oma was het anders. Maar wij? Wij gaan met de kleintjes in bad, ze mogen ’s ochtends nog even mee het grote bed in. Wij blijven oude mensen voor hen, zoals onze grootouders dat waren voor ons, maar het contact is erg anders toch.’

‘Het grootouderschap is niet de ultieme invulling van mijn pensioen. Me aan mijn kleinkinderen wijden, dat is me te mager, te weinig levensvervullend’

Het is nóg een reden, vindt Crul, om grootouders niet in een vaste opvangrol te duwen. Moeten ze voortdurend met de opvoeding van hun kleinkinderen bezig zijn, dan zijn ze niet langer speciaal. ‘De essentie van het grootouderschap is de vrijheid om je kleinkinderen te verwennen, een knusse, rustige omgeving aan te bieden, geduld te hebben, mooie verhalen te vertellen en speciale dingen met ze te doen.’

Een collega vertelde hoe zijn broers en zussen veelvuldig op hun ouders een beroep doen voor de opvang van de kinderen, veel meer dan hij en zijn vrouw. Té veel, vindt hij. Hij maakt zich zorgen over de druk en de belasting op (vooral) zijn moeder. Maar hij ziet ook de band tussen grootouders en kleinkinderen veranderen. Zo bijzonder opa en oma voor zijn kinderen nog zijn, zozeer zetten neefjes en nichtjes zich tegen hun grootouders af. ‘Ze gaan met hen om zoals ze dat met hun vader en moeder doen. Ze reageren en rebelleren zoals een kind dat thuis doet.’

Zonde, zegt ook Roos Maes. ‘Het mooie aan grootouder zijn, is dat je helemaal kunt zijn wie je bent. Doet Thei graag wild en zot met de kinderen: geen probleem. Zit ik liever stil naar hen te kijken: ook goed. Je hoeft niet per se aan hetzelfde zeel te trekken. Kleinkinderen mogen voelen dat opa en oma verschillen. Binnen de grenzen, wel te verstaan, van wat hun ouders belangrijk vinden.’

Dat laatste is een heikel punt, vindt Martijn, en hij is de enige niet. Als hij zich een ploeteropa zou noemen, dan vooral vanwege die cruciale vraag: hoeveel van je eigen waarden en normen geef je aan je kleinkinderen mee? Mág je hen meegeven?

Martijn: ‘Annelies en ik hebben onze kinderen indertijd bewust naar de Steinerschool gestuurd, we hebben hen opgevoed met de waarden van de antroposofie, maar zelf doen ze het helemaal anders. De jongste van onze oudste zoon gaat bijvoorbeeld na de paasvakantie al naar de kleuterklas. Wij vinden dat te vroeg. Hij is 2,5 pas, draagt nog pampers, krijgt zijn woorden net gevormd – laat hem nog even thuis, doe het op zijn ritme, denken wij. We moeien ons niet, dat is aan onze kinderen, niet aan ons. Maar voor mij voelt het toch enigszins als een... pijn. Wat

hebben we verkeerd gedaan, denk ik dan, dat zij die waarden niet belangrijk vinden?’

‘Jullie kinderen vinden die wél belangrijk’, werpt Roos tegen, ‘ze uiten ze alleen op een andere manier. Ik merk dat ook bij onze zonen: Thei en ik vinden spiritualiteit en religie belangrijk, zij helemaal niet. We hebben het daarover gehad: ze zijn niet voor de kerk getrouwd, hun kinderen zijn niet gedoopt – maar dat doet me geen pijn. Ik neem wel de vrijheid om de dingen hier te doen zoals wij ze doen. Met Kerstmis staat er een kerststal; zijn de kleinkinderen hier, dan vertel ik het kerstverhaal.’

Grootoudercafé

Het zijn vragen die ook op andere niveaus spelen, weet Karen De Looze, antropologe, pedagoge en ouderschapscoach. Soms in relatief banale kwesties: wat als opa en oma de kleinkinderen te veel snoep toestoppen, naar het gevoel van de ouders? Maar ook: wat als papa en mama altijd bij de kinderen blijven tot die in slaap zijn gevallen, en opa en oma dat principieel niet doen, ‘ze huilen zichzelf wel in slaap’. De Looze: ‘Vaak beslissen ouders dan om hun kind niet meer bij opa en oma te laten logeren, zonder enige uitleg. En bij de andere grootouders mag het wel nog blijven slapen. Dat leidt tot spanningen.’

Het is de reden waarom De Looze binnenkort in Gent op woensdagnamiddag een grootoudercafé organiseert. Eén keer per maand kunnen grootouders die ’s woensdags op de kleinkinderen passen, elkaar tussen pot en pint ontmoeten om ervaringen uit te wisselen. ‘Door kwesties in groep te bespreken,

‘Soms houden we een feestje, koppels onderen, maar zijn toch een paar kleinkinderen mee. Vinden die ouders niet voor één keer een andere oplossing, denk ik dan?’

heel informeel, ontmijn je ze. Je haalt ze uit die persoonlijke sfeer waarin ze zo snel een strijd worden. Ouders en grootouders bouwen elk hun eigen verhaal op. “Zonder onze hulp redden ze het niet”, zegt een oma die niet “nee” durft te zeggen. “Och, ze hebben vroeger al zoveel gedaan”, zegt een dochter die op haar ouders geen beroep kan doen – en dat eigenlijk best jammer vindt. Ik hoop dat die dingen beter bespreekbaar worden als ze eerst in zo’n café ter sprake komen.’

De snoepkwestie kennen ook Laurent (70) en Christine (67)*, al was het bij hen veeleer een koekenkwestie. Christine: ‘Als ze zoveel stroopwafels eten, krijgen ze geen boterhammen meer binnen, sms’te mijn

dochter eens. En ’t was waar: ze hadden er meer dan één gekregen, tot het pakje leeg was. Als oma mag ik hen toch eens verwennen, vond ik.’

Het moet een van de weinige akkefietjes zijn die het koppel al eens met hun (schoon) kinderen heeft. Voor de rest is het: leven en laten leven. ‘Ik gruw van vaste stramienens zoals elke zondag met de familie bijeen’, zegt Laurent. ‘Maar we hebben wel het gevoel een uitzondering te zijn. We zijn goed bevriend met een paar koppels in de buurt: die hebben heel vaak hun kleinkinderen. En soms houden we een feestje, koppels onderen, maar zijn toch een paar kleinkinderen mee omdat opa en oma moeten oppassen. Vinden die ouders niet voor

‘Ik zie en hoor nog zo vaak hoe het praktische per definitie op de oma’s terecht komt. Eten geven, pampers verversen: doet oma wel – opa is er om te spelen’

één keer een andere oplossing, denk ik dan?’ Zes kleinkinderen hebben Laurent en Christine zelf, van 6 tot 15 jaar. Eén keer om de twee weken zorgen ze op dinsdag na school voor de drie zonen van hun dochter, andere afspraken zijn er niet. Wel springen ze in bij onvoorziene omstandigheden, morgen bijvoorbeeld, omdat hun dochter naar een begrafenis moet. Dat wordt een drukke dag, weet Christine al, want ook dat is anders dan vroeger: twintig jaar geleden speelden kleinkinderen bij opa en oma in huis, bij goed weer in de tuin; nu hollen ze van de ene activiteit naar de andere. Waardoor het ook voor oppassende grootouders vaak racen wordt.

‘Laurent zal morgen haast de hele dag chauffeur zijn. De drie jongens spelen alle drie voetbal en ze hebben elk op een ander uur match. Er zal een uitgekiende planning klaarliggen, met wie wanneer waarheen moet, hoe laat ze een appel moeten krijgen, wanneer het middageten mag worden gewarmd. Het is prettig om zo intensief met hen bezig te zijn, maar ook vermoeiend. Niet erg als je het af en toe doet, maar het zou het worden mocht het van móeten zijn. Ik weet nu al: morgenavond val ik hier in de zetel in slaap.’

* Laurent en Christine zijn fictieve namen. De Gezinsbond organiseert sessies ‘Bijtanken voor grootouders’, waarbij opa’s en oma’s ervaringen uitwisselen. Meer info: www.gezinsbond.be/bijtanken

Voor meer info over het grootoudercafé van Karen De Looze: parentingwithaspark.com